

משה קולבאָק

מוניע דער פֿויגל-הענדלער און מלכהלע זיין ווייב

מוניעס טאָטע

מוניעס טאָטע, אַ ייד מיט אַ קאָלטענעוואַטער באָרד, איז נאָך אַ מאָל, אין די וויסטע ווינטערדיקע נעכט, אַרומגעגאַנגען איבער דער שטוב און גריילעך אַריינגעטראַכט. ער האָט געטראַכט וועגן דעם איבערגעוואַקסענעם נפֿש זיינעם, וואָס קיין פֿיס, נעבעך, האָט עס נישט, שאַרט זיך אַרום פֿון באַגינען אָן מיטן געזעס איבער דער קאָלטער ליימענער פּאָדלאָגע, און, – געוואָלד! – ער שטעלט אים בדלות. דער ייד האָט גאַנצע נעכט געטראַכט און געשפּיגן און געמאַכט אין דער מאַמען אַריין:

– ס'טייטש, דער יונג עסט אים אָפּ דעם קאָפּ.

און ערשט אין תחילת-וועסנע, ווען עס האָט אָנגעהויבן לאָזן, איז ער, אָט דער קאָלטענעוואַטער ייד, אַריין אַ מאָל אין שטיבל מיט אַ באַהאַלטענער גדולה. ער האָט געבראַכט אַ באַמאַכטן שטייג מיט פֿייגעלעך, אַוועקגעשטעלט אויפֿן טיש, און פֿון בוזעם האָט ער פאַמעלעך גענומען אַרויסציען אָדעסער טויבן. פאַמעלעך און אָפּגעהיט, ווי זיי וואָלטן דאָרטן געוואַקסן ביי אים אונטער די פאַכוועס. דעמאָלט האָט מוניע פּלוצעם דערשמעקט אַ מאַכלדיקע וואַרעמקייט, וואָס האָט געשלאָגן פֿון די פֿויגלשע גופֿלעך, אַ געשמאַקע וואַרקעריי און פֿייפֿעניש אַזש ביז טרערן, און ער איז אַראָפּגעקראַכן פֿון טאַפטשאַן אַ פֿאַרגאַנגענער און אַ צעטומלטער. ער איז שיר ניט געפֿאלן אין חלשות. און דער צעקנאָדערטער טאָטע

זיינער האָט אַרויסגעבורטשעט פֿון צווישן דער שטעכיקער און
טויבער באָרד:

— נאָ, קלאָג מיינער, האָדעווע און פֿאַרדין געלט!

און דערנאָך איז דער ייד, מוניעס טאַטע, געשטאַרבן.

מוניע

מוניע האָט געהאָדעוועט און געהאַנדלט מיט פֿייגל. דאָס
דורכגעפֿוילטע שטיבל, וואָס איז געווען אַרומגענומען מיט אַ פֿליוש
און געבליט מיט גליטשיקע, וואָסערדיקע שוועמלעך, האָט איצטער
באַקומען אַ פנים פֿון אַ קאַטוּך. די טויבן האָבן באַשפרענקלט די
אַלטע ווענט, די אַלמערס און די טישן מיט אַ מין דינעם קאַלך. עס
האָט געשמעקט מיט פעלץ און מיט פֿויגלמיסט. און אַדורך די
קליינע, בלאַטיקע שייבלעך האָט שטענדיק, לויט איין מאָס,
אַריינגעקוקט אַ שיטערע, קאַלטע און בלייערנע ליכט. פֿון פֿלערליי
שטייגן האָט געשווישטשעט, אַ טענצערײַ הינטער די דראָטן, און אַ
קלאָפֿן מיט די שנאָבלען אין פֿאַרשידענע בלעכענע דעקלעך און
חפֿצים. מוניע האָט זיך אַרומגעשאַרט אויף זיין שווערן, לעדערנעם
געזעס, אַריינגעקראָכן אין די שטייגן צו די טויבן, געטאַפט, געבלאַזן
אין די פֿעדערן, און אַזוי שטילערהייט צונויפֿגעפֿאַרט די פֿויגל-מינים.
אין קליינע שטייגעלעך האָבן געזונגען דינע קאַנאַריקלעך, געלע ווי
ציטריין. עס זיינען אַרומגעגאַנגען איבערן שטוב טויבן באַוואַקסענע
און שטאַרקע ווי הענער. און אין דער האַלב-טונקלקייט זיינען שוין
געזעסן שטענדיק קורצע פֿויערימלעך מיט גראָבע קאַרטאָפֿל-
נעזעלעך, פֿייגל-כאַפער, וואָס זיינען געקומען ערגעץ פֿון די רייסענער
נאַסע וועלדער: מ׳האָט געטערקעט, געדרימלט, זיצנדיק אין די
ווינקלעך אויף זעק קאַרטאָפֿל, און געפיפקעט פֿאַרצייטיקע גרויסע
לולקעס, ווי גאַנצע פֿאַרע-מאַשינעס.

עס איז געגאַנגען שווייגעוודיק אַ האַנדל: פֿולע גימפעלעך, רויט-
בייכלדיקע, האָט מען געביטן אויף צעבראַכענע שטייגלעך:
טשיזיקלעך פֿון מוטנעם רומיאַנעק-קאַליר – אויף פּאַסטקעס פֿון
מײז, אויף אַלטע אַפּגעקראָכענע קאַפעליושן, וואָס האָבן זיך שוין
געוואָלגערט יאָרן אויף די ביידעמער. די פֿאַרגליווערטע, תּמעוואַטע

אויגן האָבן פאַמעלעך אַרויסגעקוקט פֿון די גראַבע וויעס, ווי וואַסערן אונטער פֿאַרוואַקסענע קוסטעס, און אַ וואַרט האָט מען אַרויסגערעדט צו מאַל אַ פֿוילן און אַ הייזעריקן, וואָס איז אויך מער אויסגעקומען ווי אַ הוסט אָדער ווי אַ קרעכץ.

מוניע האָט זיך אומעטום אַרומגעשאַרט, צוגעפאַטשט אין אַ קאַלטער הונדערטיאָריקער האַנט אַרײַן, און דאָס האָט באַטייט, אַז ערגעץ אין אַ בעראַזעוון וועלדל וועט זיך מאַרגן פֿאור פֿאַרקלייבן אַט דאָס שווייגעוודיקע פויערל און אַרומפּוויזען דאָרטן וואָכן, ביז ער וועט ניט פֿאַוואַלינקעס אַרײַננאָרן אַ וועווריקל אין שטייג אַרײַן, אָדער גאָר אַ רײַן-פֿעדערדיקן קאַנאָריקל. מסתמא האָט מען שוין וועגן מוניען געזונגען אין די זומפן און אין אַלע אָפּגעלעגענע וועלדלעך פֿון רײַסן! אזוי עס אים געגאַנגען פֿשוורה.

דאָס ווייבל נעכע

הייסע פֿאַרגליווערטע זונען-טעג. ביימער, אַרויסגעשניטענע פֿון דער העלער קלאַרקייט, זײַנען געשטאַנען אָן שאַטנס. אַ צווייג האָט זיך ניט גערירט. אויף אַ פֿלאַנקען האָט געשטוינט אַ סאַראַקע מיט אַן אָפֿענעם, שוואַרצן שנאָבל פֿון היץ. מוניע איז געזעסן אויפֿן שוועל פֿון זײַן שטוב און געוואַרט אויף אַ מענטשן. קיינער האָט זיך אָבער ניט באַוויזן אויפֿן אָנגעגליטן וועג. פֿאַר נאַכט ערשט איז געקומען צו גאַסט צו מוניען דאָס ווייבל נעכע. זי איז אַ סעדעכע, האַנדלט אויפֿן מאַרק, אָבער, נישקשע, זי פֿאַרשטייט זיך אויף בחורישע זאַכן. די פֿייגל האָבן שפּרינגענדיק אַראַפּגעזונגען פֿון די שטייגן אַראָפּ. מוניע האָט זיך דעמאָלט צוגעזעצט צום טיש און געקליבן זיך הערן. דאָס ווייבל נעכע האָט גערעדט אַרום און אַרום מיט שיינע משלים און מיט אָנצוהערענישן, אַז אַ מענטש מוז האָבן היינטיקע צײַטן אַ באַלעבאַסטע אין שטוב. זי, דאָס ווייבל נעכע, האַנדלט אויך מיט עופֿות, ווייסט זי, וואָס פֿאַר אַ פֿראַצע דאָס איז. מוניע איז געזעסן רויט, קאַנטיק ניט ווי אַ מענטש, נאָר ווי אַ שטיק אָפּגעבראַכענער גרויער שטיין. ער האָט ניט אַ פינטל געטאָן מיט קיין ברעם, אָבער ווי נאָר אַ דופֿק האָט אין אים שטאַרק געפּוּקט. און דאָס ווייבל נעכע האָט גערעדט אַרום און אַרום מיט שיינע משלים. די פֿענצטערלעך, וואָס האָבן זיך צוגערוקט נענטער, האָבן דורכגעלאָזט אַ קילן אָפּגלאַנץ פֿון אַן אַרעמען ווייסן זון-אונטערגאַנג, אָן פֿאַרב און

וואַרעמקייט. דעמאָלט האָט דאָס ווייבל נעכע אים באַקוקט, האָט זיך צוגערוקט נענטער און אַריינגעשושקעט אים אין אויער אַזוינס, וואָס ס'האָט אים אַן עפֿן געטאָן און אַריינגעגאָסן פֿייער אומעטום, ווי ס'איז נאָר געבליבן אַרט.

מוניע האָט געשוויגן, אָבער יענע נאָכט איז ער פאַוואָלינקעס אַריינגעקראָכן צו די טויבן אין שטייג און איז אָפּגעזעסן ביז באַגינען מיט אָפֿענע אויגן. ער האָט געטראַכט. אין דער פֿרי האָבן די קאָנאָריקלעך געזונגען שענער, און מוניע האָט זיך אַיינגעוואָשן אין אַ שיסל. ער האָט צעקעמט די שוואַרצע פאַטליע, פֿאַרדרייט אַ וואָנץ און צוגעזעצט זיך ביי דער אָפֿענער טיר. עס איז שוין געווען האַלבער טאָג און דאָס ווייבל נעכע איז ניט פֿאַרבליגעגאָנגען. און אין שטיבל האָבן שוין געדרימלט די ליימענע פויערימלעך, ווי פֿאַרדראָטעוועטע אַלטע טעפּ, געהאַלטן די שטייגעלעך אויף די קניען, עוּבֿר-בטלדיק געשטיפֿט און געפלאָפלט מיט די פֿריילעכע פֿייגעלעך. און מוניע איז דאָך געווען אויפֿגעראַמט, ער האָט אַפֿילו צוגעפֿיפֿט ווי אַ פֿייגעלע, און דערנאָך האָט ער אַרויסגערוקט דעם גאָרגל און געגעבן אַ באַסאָון זונג אויך, אָבער ער האָט ניט געקענט זינגען.

פֿאַר נאָכט האָבן זיך אויסגעצויגן איבער די ווענט גראָבע שאָטנס. אַ קליין פויערל, אַלט ווי די וועלט, איז געבליבן ביי מוניען נעכטיקן. געבראַכט האָט דאָס פויערל פֿון זיין ווייטן דאָרף אַ וואָראָנע, וואָס האָט פֿופֿציק יאָר אַליין געהאָדעוועט. איצט איז ער געשטאַנען אָנגעלענט אויף זיינע צוויי שטעקעלעך און גערעדט צו די פֿייגל. מוניע האָט זיך אַרומגעשאַרט אַ צעטומלטער איבערן שטוב, געריבן זיך דעם שטערן, וואָרעם דאָרטן האָבן זיך גראָד איצט געפֿונען וויכטיקע געדאַנקען, און אַז דאָס פויערל איז נאָר געבליבן שטיל אַ רגע, האָט ער אים צוגעווינקען מיט אַ פֿינגער. מוניע האָט אים דעמאָלט אַריינגעשריגן אין דעם שמוציק-פֿאַרוואָקסענעם אויערל אַריין:

— צי איז מאָזשליווע, אַז אונדזערער איינער זאָל נעמען אַ באָבע אין שטוב, האָ?

— מאָזשנאָ, טשאַמו ניע מאָזשנאָ?...

האָט דאָס פויערל אַרויסגעהיקעט אויף אַ ביי-קעלכל ערגעץ פֿון דער פלייצע אַרויס. דערנאָך האָט זיך אים, דעם פויערל, געוואָלט לאָכן

אויך, אָבער ס'איז פֿון דעם גאָרנישט נישט אַרויסגעקומען. ער האָט אויסגעזען, ווי אַן אַלט אַיינגעפֿאַלן שטעלכל, וווּ דער ווינט בלאָזט און קלאַפט מיט די צוגעטריקנטע שינדלען און ברעטלעך. די פֿייגל האָט שוין געשלעפֿערט, און דאָס פֿויערל, וואָס איז געווען בלויז צוויי מאָל אַזוי אַלט ווי זיין וואָראָנע, האָט נאָך אַרומגעבלאָנקעט, געהעטשקעט זיך, געבעבעט, ביז ער האָט אויך אַיינגעדרימלט ערגעץ אויף אַ זאַק קאַרטאָפֿל. אַזוי האָבן דאָרטן אין דעם טונקעלן שטיבל געשלאָפֿן ביי אַ פֿינף הונדערט לעבעדיקע נפֿשות.

אין דער פֿרי איז געקומען צו גיין דאָס ווייבל נעכע.

מחמת דעם, וואָס מען קען נישט רירן די פֿייגל, וועט מען די שטוב ניט קאַלכן. מוניה אָבער מוז לאָזן אַרויסהענגען אַ וויוועסקע, די פֿלה מלכהלע דאָרף דאָך וויסן מיט וועמען זי טוט! וואָס האָסטו, מוניה, אין קופֿערט? דאָס ווייבל נעכע האָט אַרומגעשמייט איבערן שטוב, אַריינגעקוקט אומעטום, פֿונאַנדערגעפֿנט די פֿענצטערלעך, דערנאָך האָט זי בריהש פֿאַרקאַטשעט די אַרבל און גענומען זיך אַליין צום וויעכעטש; געשייערט די בענק, געשפּריצט פֿון אַ פֿולן מויל וואַסער, געקלאַפט אין די קישנס אַריין, און פֿלוצלינג האָט זי געכאַפט דעם קאַשיק אירן און איז נעלם געוואָרן.

דאָס ווייבל נעכע איז נישט געוואָרן, ווי אַ ווינט.

מוניה איז צוגעקראָכן צום באַשלאָגענעם גרינעם קופֿערט און מיט אַ לאַנגן שליסל, וואָס איז אים געהאַנגען אויפֿן הוילן לייב, האָט ער פֿאַוואָליע אָפֿגעפֿנט דעם שווערן דעמבענעם צודעק. דאָרטן האָט זיך געפֿונען מוניהס האָב: די שטאַרק ציכטיקע העמדער מיט פֿויעריש אויסגעהאַפֿטענע קראַגעלעך, פֿאַרביק-בלומיקע שניפֿסן, פֿלערליי רעק און וועסטלעך, – און סאַמע ביים דעק קופֿערט – אַ געפרעסטע פֿאַר הויזן און אַפֿילו אַ פֿאַר נייע לאַקירענע שיד. עס איז קיינער ניט געווען אין שטוב דעמאָלט, ווען ער האָט קוים אַ קלאַפֿ געטאָן אין די איידעלע פֿאַדעשוועס, ווי מען קלאַפט אָן אין ליימענעם טאָפֿ. עס איז קיינער ניט געווען אין שטוב. אַ, קיינער האָט זיך אויך שפּעטער ניט אומגעקוקט אויף מוניה, ווען ער איז פֿאַרנאָכטלעך, מיט דעם העמד אונטערן אַרעם, געקראָכן פֿון באַד אַהיים אַ

ראָזעווער און אַ דורכגעפֿארעטער, ווי אַ געבאַקענער עפל. קיינער
האַט זיך ניט אומגעקוקט אויף מוניהען.

דאָס ווייבל נעכע האָט געהאַלפֿן מוניהען אויסבינדן דעם רויטן,
פֿייערדיקן שניפֿס. דער פֿאַרנאַכט איז געווען אַ ווייסער. דאָרטן, וווּ
די זון האָט געזאַלט פֿאַרגיין איז געשטאַנען אַ ליידיקע וויסטקייט.
הוילע וואַלקנדיקע דורכגענג, שטאַרק אָפּגעקראַכענע, ווי
רישטאָוואַניעס אַרום אַ בנין, וואָס איז קיין מאָל ניט געבויט
געוואָרן. די צוויי פֿענסטערלעך זיינען איצטער געהאַנגען אויפֿן
שטיבל, ווי אַ פּאַר שפּאַקולן, וואָס זען סײַ ווי גאַרניט. עס האָט
אַבער געברענט אַ לאַמפּ, און דאָס ווייבל נעכע האָט געהאַלפֿן מוניהען
אויסבינדן דעם רויטן פֿייערדיקן שניפֿס. פֿון טיש האָט
אַראָפּגעלויכטן אַ קיל טישטעך, ווי שניי. דער סאַמאָוואַר האָט זיך
געבולבעט. שטאַרק קלאַרע גלעזער מיט אַ ברוינעם שמעקעדיקן טיי
האַבן אַריינגעבראַכט דעם גרויען יום-טובֿ אין שטוב; און אין די
אויסגעצוואַגענע שטייגן איז אויך געווען גרויע שטילקייט. מוניהע האָט
געדרייט דעם שוואַרצן וואַנץ. אַרום שטוב האָט געפֿאַדיעט דאָס
ווייבל נעכע, אַריין און אַרויס, צי זעט זיך שוין ניט ווי די שוואַרץ-
חנעוודיקע פּלה מלכהלע? דער לאַמפּ האָט לאַנג געברענט, און
מוניהעס שניפֿס האָט געלויכטן מיט זיבן פֿייערן. דעמאָלט האָט נעכע
פּאַמעלעך און מיט אַ טיפֿן בוק געעפֿנט די טיר פֿאַר דער פּלה. זי איז
פּאַוואַלינקעס אַריין און געשוויגן – געשוויגן. איז דאָ דאָס אָרט צו
באַווינדערן די קלוגשאַפֿט פֿון דעם ווייבל נעכע, וואָס האָט תּיכּף
גערעדט און זיך גענומען צום האַרצן דעם שאַרפֿן יקרות אין שטאַט,
וואַרעם – זאָל איר צו קיין גנאי ניט זיין – די פּלה מלכהלע איז
תּחילת געוואָרן גאָר צעמישט, ניט אַוועקגעשטעלט אַפֿילו דאָס
שירעמל אין ווינקל, ווי עס פֿירט זיך אומעטום. מוניהע האָט
אונטערגעהוסטלט, מעשה מאַנצביל, געגלאַצט און געהויבן דעם
רימען אַרום בויך, ווי ער וואַלט אַ שטייגער געטראָגן טאַקע הויזן.
נאָך דעם האָט זיך אַבער מלכהלע צערעדט. ווי דאָס ווייבל נעכע
פֿאַרזיכערט, האַבן זיך איר דעמאָלט געשאַטן פּערל פֿון מויל. און ער,
מוניהע, איז געזעסן אַנגעלענט אויפֿן האַנט, געהערט און אַנגעקוואַלן.
דערנאָך האָט זי אַזוי געזאָגט:

– מוניהע, דו וועסט קיין חרטה ניט האַבן, וואַרעם, אַז מלכהלע וויל
– ברענט בײַ איר אונטער די הענט...

אַזוי אַרום איז קלאָר געוואָרן, אַז מלכהלע וועט זיין אַ גוטע באַלעבאַסטע אין שטוב, ער איז געזעסן שטום מיט אַ שאַרפֿער פֿרייד אין האַרצן און געוואָרט. שפעטער צו איז דאָס ווייבל נעכע אַוועקגעגאַנגען און מלכהלע האָט ערשט דעמאָלט גערעדט וועגן דעם שיינעם פֿיר פֿון מענטשן, אויסגעמוסרט מוניען, וואָס ער נעמט ניט אַ גלעזל טיי אין דער פֿרי, אויפֿן נישטערן האַרצן, און דערנאָך האָט זי זיך אַפֿילו אויפֿגעהויבן פֿון אָרט און אָנגעוויזן מיטן פֿינגער, וווּ זי וועט אַלץ אויסשטעלן די חפֿצים אין שטוב. אַוודאי איז עס אַ גלייכע זאַך! עס האָט שוין געשאַריעט אויף טאָג. מלכהלע האָט זיך צוגעזעצט סאַמע לעס מוניען און פלוצעם האָט זי אים אַ קניפֿ געטאָן, דעם חתן אירן, פונקט אונטערן פאַכווע און געזאַגט:

— מונינקע, געדענק מײַן וואָרט, דו וועסט ווערן בײַ מיר אַ מענטש...

אַזוי אַרום איז אים קלאָר געוואָרן, אַז מלכהלע איז אים שטאַרק איבערגעגעבן, דאָס האַרץ האָט אין אים גענומען צאָפלען פֿון התפעלות, ער האָט זיך אַזש צוגעטוליעט צו איר, און שטילערהייט, שוין אַ פֿאַרשטער, האָט ער אָנגעהויבן חלומען:

— מלכהלע, דו וועסט מיר קאָכן בולבעס מיט פלעצלעך... שמאַלץ-הערינג קויפֿסטו בײַ דער חנה-דבורקעס...

און זיי האָבן זיך שוין געקושט אויכעט. אין דער האַלב-חושכניש האָט זיך דעמאָלט אויפֿגעכאַפט דער אַלטער טשיזיק, אַ טרייסל געטאָן מיטן וואַרעמען ראָמאַשקע-פעלצל און פאַוואַליע אַ פֿיף געטאָן צו דער זון, וואָס האָט שוין קוים-קוים אָפֿגעשפּריצט די שייבלעך מיט ראָזעוון טוי. עס האָט זיך אָנגעהויבן אַ טשוכעניש אין די שטייגן און אַן אומקלאַרע טונקעלע ברומעריי פֿון טויבן אין אַלע שאַטנדיקע ווינקלעך. דער קאַנאַריק האָט זיך אַרויסגעטיילט מיטן גילדערנעם פֿייפֿיאָל.

מוניע און מלכהלע

דאָס איבערגעפֿוילטע שטיבל האָט זיך גענעצט אין די יעסיענדיקע נודנע רעגנס. דער דאָך האָט זיך, ווי אַ שטיק נאַסער זומפֿ, אַראָפֿגערוקט צו דער ערד און אַ צעקרישלטער פֿונאַנדערגעלייגטער קוימען האָט דאָרטן געטשאַדעט און געשטונקען צו דער וועלט

אַרויס. די קרומע טיר אויף איין זאָויעסע האָט שטאַרק געסקריפעט. און אויבן, סאַמע אונטערן דאָך, איז געהאַנגען דאָס פֿאַרנאַנטע שילדל: אויף אַ בלוי ברעטל – אַ רויטפֿיסיקע טויב, מיט אַן אָפֿענעם גרינעם שנאָבל, מיט אַ געל אויג, און אונטן אויסגעצוקט מיט שוואַרצע אותיות:

דאָ פֿאַרקויפֿט מען טײַבן און אַנדערע פֿייגל.

דער ווינט האָט געשטויסן אין פּוּכלעם דאָך, געצופּט די נאַסע שמאַטע פֿון אַ שויב און מיט וואַסערדיקע לאַנגע הענט אַרומגעפאַטשט די ווענט.

מלכהלע איז געשטאַנען ביים אונטערגעלייגטן פריפעטשיק. עס איז געווען דושנע, די פֿייגל האָבן זיך געבלאָזן און צוגעקנאַקט מיט די שנאָבלען אונטער די פֿליגלעך. פּויערימלעך פֿון גאָר דער געגנט, דורכגענעצטע, אין שעפּסענע פעלצלעך זיינען געזעסן שטילינקע, געגלעט די וואַנצן און געטריקנט זיך. עס איז דאָ היינט אַרויס די נשמה פֿון אַ שוואַרצן דראָזד, איז ער געלעגן אויפֿן טיש אַ פֿאַרגליווערטער, מיט זיינע געלע אויסגעצויגענע פֿיס און מיט אַן אָפֿענעם, מוטנעם, אויסגערונענעם אויג. מוּניע האָט זיך שוין געפֿאַרעט אַרום שטייג. אַ פּויערל, הוילע ביינדעלעך, מיט אַ דינעם העלדזל, איז געשטאַנען פֿאַר אים, האָט גערעדט עפעס צו אים, געקוואַקעט ווי אַ הון, און אין די לייזונטענע פּלודערן האָט ער אויסגעזען, ווי אַ יעסיענדיקע טשוטשעלע אויף אַ שטעקן. מוּניע האָט שטאַרק געלאַכט פֿון די מעשיות זיינע, געווישט זיך מיטן אַרבל די טרערן און אַזש געהוידעט זיך אויף זיין לעדערנעם געזעס. די וואַראַנע, אויף געזימס פֿון אויוון, האָט זיך פֿאַרשלאָפֿענערהייט אויסגעקירעוועט מיטן הינטער-חלק צום שטוב און אַ שטאַרקן שאַקל געטאָן מיטן עק; דעמאָלט האָט זיך מלכהלע אַ כאַפּ געטאָן צום פנים און אויסגעשריגן מלא-כעס:

– מוּניע, נעם צו דיין וואַראַנע, זי באַמאַכט מיר די „פּריטשאַסקע“

און מלכהלע האָט זיך אָנגעדורדלט. פּויערימלעך האָבן זיך, פֿול דרך-ארץ צו דער מוּניכע, אויפֿגעהויבן פֿון די ערטער, געמאַכט מיט די הענט: אַקיש, אַקיש?

איז זי דאן אַוועק, די וואָראָנע, שטאַלץ און געלאַסענערהייט
אַהינטערן אויוון און זי האָט געזאָגט:

— איך האָב אײַך אַלעמען אין דרייערד?

אַבער מלכהלע איז שוין געווען סײַ ווי אָנגעדוּדלט. זי האָט ניט
גערעדט, און שפּעטער צו, אַז זי איז נאָך עפּעס צוגעגאַנגען צום טיש,
האָט זי געכאַפּט דעם טויטן דראָזד און אים אַ זעץ געטאָן אָן דער
פּאַדלאָגע. מוּניע האָט זיך צעמישט, ער איז אויף גיך צוגעקראָכן
צום פּוּיגל און אַרײַנגערוקט אים צו זיך אין בוזעם אַרײַן. אַבער ער
האָט עס ניט געדאַרפֿט טאָן, מחמת מלכהלע איז בלייב געוואָרן,
צוגעלאָפֿן צו אים און אַרויסגעוואָרפֿן דעם צעקוועטשטן פּוּיגל
אַדורכן טיר:

— עס שטינקט דאָך שוין פֿון דיר מיט נבלה, שיינער מאַן מאַנער!

אַזוי האָט זי געזאָגט. מוּניע האָט אויף איר אויפֿגעהויבן
פֿאַרשטאַרטע ברעמען, געקוקט תּמעוואָטע, אַבער ניט געענטפֿערט
גאַרניט. שעפּסענע, פּויערישע אויגן האָבן אויך אַ בלאַנדזשע געטאָן
איבער דער שטוב, פּאַוואָליע נאָך דעם צוריק אויסגעלאָשן זיך
אונטער די דיקע קאַלטענעוואָטע וויעס. עס איז געווען האַרבסט.

עס איז געווען האַרבסט. כּמאַרנע ליכטיקייט אין מוּניעס שטיבל. די
קרומע יעסיענדיקע רעגנס האָבן גענעצט און דורכגעטאָטשעט די
לעצטע שפורן פֿרייד. ערגעץ ווי אויף אַ שטעכיק-מוטנעם פֿעלד האָט
אַפּגעקלונגען אַ מעשענער בוים. שמוציקע נעפלען זײַנען געהאַנגען
איבער די דעכער, ווי צעפֿליקטע שטיקער קאָדער.

עס איז געווען האַרבסט.

אַוונט האָבן זיך געצויגן שיטערע און אומעטיקע, אָן שטערן, די
אַרעמסטע אַוונטן פֿון דער וועלט. מוּניע איז אַלץ געזעסן בײַם טיש
און געשיילט די בולבעס מיט פעלצלעך. דאָס לעמפל האָט
גערײכערט. מלכהלע וואָלט גראָד אין אַזוינע לאַנגע נעכט
פֿאַרצירעוועט מוּניעס אַ זאַק, זי זיצט אַבער פֿאַרלייגט די הענט און
דרעמלט און דרעמלט; אַ נאַסער ווינט מײַסטערעוועט מיט לויזע
וואַסערן, ער שלעפּט דינע שטראָמען, דעקן און שמירט די ווענט.

עס איז האַרבסט. מוניע זיצט אין אַ לאַנגן אַנסוֹפֿיקן אָוונט און ער דערהערט פלוצעם סאַמע הינטערן פֿענצטער אַ פֿיף. מע האָט דאָרטן אַריינגעלייגט פֿינגער אין מויל און אַריינגעפֿיפֿט אים סאַמע אין אויער אַריין. מלכהלע האָט זיך טאַקע אויפֿגעטשוכעט, געכאַפט די פֿאַטשיילע, און מוניע האָט געפֿרעגט:

– מלכהלע, ווער פֿיפֿט עס?

– זע אויף אים, זע – האָט מלכהלע געזאָגט – עס איז דאָך זיסקע חנה-דאָבֿקעס?

מוניע האָט אַ בסיל פֿאַרדראָסן, וואָס ער האָט ניט געקענט לויטן פֿיף דערקענען זיסקע חנה-דאָבֿקעס, אָבער עס האָט אים געאַרט און ער האָט ווייטער געפֿרעגט:

– ווער איז דער זיסקע חנה-דאָבֿקעס, מלכהלע?

– זע, קוק אים נאָר אָן, ס'איז דאָך זיסקע פֿונעם ברודער-פֿאַראיין...

און זי איז שוין געווען העט אויף יענער זייט טיר. מוניע האָט זיך געקראַצט דעם קאַפּ און געשאַלטן די וועלט, דערנאָך האָט ער אין דער פֿינצטער זיך אַליין געשלאַגן מיט די פֿויסטן אין האַרצן. אַרום שטוב איז געווען שטיל – מלכהלע, הייסט עס, האָט זיך טאַקע אַוועקגעשלעפט מיט זיסקע דעם גנבֿ. דער רעגן האָט געקלאַפט טראָפֿנווייז ערגעץ אין אַן אונטערגעשטעלטן עמער.

יענע נאַכט איז ער אַריינגעקראַכן אין בעט, איבערגעדעקט זיך מיט דער קאָלדרע און אָפּגעלעגן ביז באַגינען מיט אָפֿענע אויגן. פֿאַר טאָג האָט פּאַוואָליע אַ סקריפּ געטאָן די טיר. זי איז געקומען, מלכהלע, אַראָפּגעוואָרפֿן אויף גיך דאָס קליידל, שטילערהייט אַריין אין בעט און אויפֿן אָרט אַנטשלאַפֿן געוואָרן. מוניע איז געלעגן ביי דער וואַנט אָן אַן אָטעם און מורא געהאַט אַ ריר צו טאָן מיט אַן אַבֿר. אַזוי האָט עס אים וויי געטאָן. אין דער פֿרי האָט אָבער מלכהלע באַוויזן בריהשאַפֿט; דער אויוון-אונטערגעהייצט, אויף טיש האָט געשלאַגן אַ פאַרע פֿון קאַרטאָפֿלן, די פֿייגל האָבן שפּרינגענדיק איבער די אַנדערע געזופּט קלאָרן וואַסער, און מלכהלע אַליין האָט געזונגען גאָר שיינע לידער.

– דעמאָלט האָט מוניע גנבֿתֿדיק געטראַכט :

– בײַ מלכהלע ברענט טאַקע אונטער די הענט, אָבער זי דאַרף זיך
דאָך ניט אַרומשלעפֿן מיט אַנדערע, ווי?

זיסקע חנה-דאָבֿקעס

פֿויערימלעך האָבן זיך די אויסגעקראַכענע בערד און אין די
טיזליקעס געטראָגן קעלט פֿון יאָדלאָווע וועלדער. אין שטיבל האָט
מען געהאַנדלט מיט פֿאַרשפּעטיקטע פֿייגל. משוגענע בלאָ-פֿייגעלעך
האָבן זיך געשטופּט אַדורך די שטייגן, געקוליעט זיך איבער די
דראַטן; ראָזעווע בייכעלעך פֿון גימפעלעך ווי אָנגעגאַסענע
פּאַזימקעס, האָבן געשמעקט מיט זומפֿ און מיט פֿייכטקייט, און
ווינטן האָבן זיך צו מאָל אַריינגעכאַפּט אין שטיבל, ווינטן
אָנגעטרונקענע מיט ווייניקע ריחות פֿון גרויע עפל אין די סעדער. עס
האָט זיך פֿון די נעפלען אַרויס אַרויסגעשיילט אַ שטאַרקער,
בלוטיקער האַרבסט, וואָס האָט געצונדן דעם געגנט אין ווייניק-
שמעקעדיקע פֿייערן און געקלונגען ווייט מיט זיינע וואַסערדיקע
ווינטן איבער אַיעדן דינעם שפיגלדיקן וואַסערל.

וואָס זאָל אָבער מוניע טאָן אין אָט דעם שיכורן האַרבסט, אַז
מלכהלע זיין ווייב גייט אים שוין אַוועק כּמעט יעדן אָונט? ער ליגט
אַפּעט די הילכיקע נעכט, ווי אַ הונט אין דער נאָרע, האַרכט זיך צו די
ווייטע טריט אַרום זיין שטוב, האַלט אַיין דעם אָטעם אונטער דער
קאָלדרע און וואַרט, און ערשט אין די פֿרעסטלדיקע, זילבערלעכע
פֿרימאַרגנס קריכט ער אַרויס אויפֿן הויף צום ברונעם, גיסט זיך אָפּ
מיטן קאַלטן וואַסער און טשוכעט זיך פּאַוואָליע אויס פֿון דער
ביינאַכטיקער וויסטקייט. אַזוי האָט מוניע געלעבט, און אַיין מאָל
האָט אים מלכהלע אַזוי געזאָגט :

– איך וועל דיר זאָגן דעם אמת... מוניע, איכיל דיר זאָגן דעם אמת –
זיסקע שעמט זיך אַריינצוגיין...

דעמאָלט האָט מוניע אַראָפּגעלאָזט די אויגן, שטאַרק אַ טראַכט
געטאָן און געענטפֿערט :

– וואָס איז די שאַנדע?... איך בין דאָך ניט קיין בער...

און באַלד נאָך דעם האָט זי אים אַריינגעפֿירט, דעם שעמעוודיקן
זיסקע חנה-דאָבֿקעס. ער האָט זיך אַריינגעהוידעט אויף אַ פּאַר
גלאַנציקע שטיוול, אַ נידעריקער מיט אַ רויטן קאַרק, און אַזוי
הוידענדיק זיך אַריינגערוקט מוניען אַ קאַלטע קצבֿישע האַנט:

— וואָס מאַכסטו, מוניע?

מוניע האָט געהאַלטן די שווערע האַנט, ווי אַ גאַנצן געטרייבערטן
זאָדיק, און ביסלעכווייז געבעבעט:

— נישקשה, מע לעבט — — —

— וואָס מאַכן דייןע צוקראָווקעס?

— אַ דאַנק פֿאַרן פֿרעגן.

און דערנאָך האָט ער זיך אַוועקגעזעצט, זיסקע, אויסגעצויגן
בהרחה די פֿיס איבערן שטוב, געפאַטשט זיך איבערן שטאַרקן
קאַרק און פֿון הינטן אַרום גערוקט דאָס היטל אַריבער די אויגן, ווי
ער וואָלט זיך געזשמורעט פֿון זון. ער האָט שוין גערעדט בלויז צו
מלכהלע. מוניע איז שטילערהייט אַוועק צו די טויבן. מוניע איז
אַוועק. ווייל עס איז פאַמעלעך קלאָר געוואָרן, אַז ער איז שוין דאָ אַ
ביסל איבעריק, ווי ס'איז אויך איבעריק געוואָרן, איצטער, אין דעם
לילאָוון האַרבסט, דער פֿאַרשפּעטיקטער געזאַנג פֿון אַ פֿויגל ערגעץ
אין אַ זייטיקן שטייג. די צוויי פֿענצטערלעך, וואָס האָבן תמיד
אַריינגעזיפט בלויז שיטערן בלייערנעם ליכט, האָבן איצט
דורכגעלאָזן דעם ווייניקן שיין פֿון אַ שקיעה אויף די פֿעלדער. אַדער
דאָס איז געווען דער אָפּגלאַנץ פֿון אים, פֿונעם רויט-אַדערדיקן
יעסען, וואָס האָט אַרומגעטאַפטשעט און געקלונגען מיט די קופּערנע
פֿיס איבער די אַלע שליאַכן.

מלכהלע האָט שוין יענע נאַכט אויסגעבעטן מוניען אויפֿן טאַפטשאַן
אונטערן פֿענצטערל. ער האָט זיך באמת אַ ביסל געשעמט, מוניע,
ווען ער איז נאָך דעם געקראָכן אויפֿן באַנק זיך לייגן שלאָפֿן מעשה
בחור. ער האָט זיך אַ ביסל געשעמט. און דערנאָך איז ער אין די
פֿינצטערע נעכט געלעגן און זיך שטאַרק צוגעהאַרכט, וואָס איז דאָ,
אייגנטלעך, מלכהלע אויסן. ביי נאַכט איז דעמאָלט קיינער ניט

געקומען. מלכהלע איז בלויז געשלאפן אומרויק און אַ מאָל האָט זי אויך ווילד געשריגן פֿון שלאָף, אַז מוניע האָט שוין געמוזט אַראָפּקריכן און זי אויוועקן.

עס האָבן זיך אַזוי געצויגן די נעכט פֿאַרשאַלטענע און אויסגערונענע, ווי ס'וואָלט דער דופֿק אויפֿגעהערט פֿון דער וועלט. מוניע האָט געמאַרודזיעט, געלייגט זיך שפּעט שלאָפֿן, אַז זיסקע זאָל שוין האָבן אַוועקגעגאַנגען, אָבער זיסקע איז געקומען ניט ווען מ'האָט אויף אים געוואָרט. ער האָט זיך אין מיטן נאַכט אַריינגעריסן אַ צעיושעטער, געוואָלדעוועט ווי אַ גוי, און מיט מלכהלע אויף די קני האָט מען דעמאָלט געשיפורט, געלאַכט און אַפֿילו זיך געקושט. מוניע האָט געשוויגן. און פֿלוצעם האָט זיסקע דעמאָלט אַ בלאָז געטאָן אין לאַמפּ, און מיט אַ געלעכטער זיינען זיי ביידע אַריינגעפֿאַלן אין דעם בעט אַריין. מוניע האָט זיך פֿון שרעק קוים אויפֿגעהויבן אויפֿן געלעגער, געשטיקט זיך און מיט אַ וויינענדיק פֿל געפֿרעגט אין דער פֿינצטער:

— וואָס טוט איר דאָרטן, האָ?

דער געלעכטער האָט זיך תיכף אָפֿגעהאַקט, און נאָך דעם ערשט האָט זיך אַרויסגעשניטן זיסקעס שאַרף קול, ווי אַ בלאַנקער שינדמעסער ערגעץ פֿון אַ כאַליעווע:

— זיי רוֹיק, ברודער, איכ'ל דיר די סמעטענע ניט אַראָפֿנעמען...

און לאַנג האָט זיך שפּעטער אין דער חושכניש געטראָגן אַ הייסע שושקעריי, געשיפעט ווי אַ שלאַנג אָט דאָ אין דער נאַכט, וואָס איז געלעגן פֿאַרגליווערט דאָ איבערן שטוב, שטום און אָנגעגליט, ווי אַ פֿאַרבלעזלטער הייסער אייזן. מוניע האָט זיך אַריינגעדריקט אין וואַנט אַריין, פֿאַרשטעקט די אויערן און איז אויך פֿאַרגליווערט געוואָרן, אָפֿגעלעגן שעהען קאַלט און שטייף, ווי אַ פֿאַרהאַרטעוועטער ליים. ער האָט געבעטן אויף טאָג. און ערשט ביים אָנברוך פֿון באַגינען איז ער אַראָפֿגעקראַכן. שמוציקע ליכטיקייט האָט פֿייכט אַראָפֿגעטריפֿט פֿון די שייבלעך און זיך אויסגעמישט מיט די שאַטנס אַרום די ווענט. די וואַראָנע אויפֿן אויוון האָט עפעס אַ מאַך געטאָן מיט די האַרטע פֿליגל און איז שווייגעוודיק אַוועק אַרום געזימס. דאָס ליידיקע פֿלעשל האָט זיך געוואָלגערט אויף דער

פאָדלאָגע. און אין בעט ביים וואַנט איז געלעגן זיסקע מיט אַ
פֿאַרקאַטשעטן אָרעם אונטערן קאַפּ, ווי אַ דוע, געכראָפּעט און
צוגעפֿיפֿט מיט אַ דינעם פֿיפֿעלע, און מלכהלע האָט זיך געטשוכעט,
אויפֿגעהויבן זיך, געריבן די אויגן, און אַז זי האָט דערזען ווייט אין
ווינקעלע מוניען, האָט זי אַ גענעץ געטאָן:

— מוניע, זיי אַזוי גוט, דערלאַנג מיר אַ טרונק וואַסער.

ער האָט געבראַכט וואַסער. מלכהלע האָט דאָרשטיק
אויסגעטרונקען, אָפּגעגעבן דאָס קענדל און זיך איבערגעקערט אויף
דער אַנדערער זייט. די פֿענצטערלעך האָבן געגרויט, ווי אַ קילער
פֿאַרלאָפֿענער שטאַל. ס'איז געשטאַנען אין שטיבל אַן
אָפּגעקראָכענער באַגין. מוניע האָט זיך צוגעשאַרט צו דער גרויסער
דראַטענער שטייג, פּאַוואָליע אָפּגעפֿנט דאָס טירל, און אַזוי
אַריינגעקראָכן אַהין, צו די וואַרעמע טויבן. די אויפֿגעשראָקענע פֿייגל
האָבן אַ פּאַטש געטאָן מיט די פֿליגל, זיך אויפֿגעהויבן, אָבער באַלד
צוריק אַראָפּגעלאָזן זיך אויף די דרענגלעך און דראַטן,
צונויפֿגעטוליעט זיך פּאַרווייז אַרום אים און ווידער אַיינגעדרימלט.
מוניע האָט זיך אַוועקגעזעצט מיט די הענט אויף דרײַערד און איז
שוין אַזוי פֿאַרשטאַרט געוואָרן, ניט ווי אַ מענטש, נאָר ווי אַ שטיק
אָפּגעבראַכענער גרויער שטיין.

באַאַרבעט און צוגעגרייט פֿון דינה מאַטוט, נח מילער, לעאָנאַרד פּראַגער
רפֿאל פֿינקל און אַברָהם ברוך בערקאָוויץ

Copyright © 2001 Noyekh Miller and Leonard Prager
All Rights Reserved